

Asia: VN/9727/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle vammaispalvelulain 2 §:n muuttamiseksi

Lausuntopyynnön kysymykset

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Auttaako elämänvaiheita koskeva säännös yhdessä säännöskohtaisten perusteluiden kanssa arvioimaan, milloin on kyse sellaisesta avun ja tuen tarpeesta, johon tulee vastata vammaispalvelulain mukaisin palveluin?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

Esitysluonnoksessa VPL 2 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa määritellään ehdotuksen keskiöön nostettuja elämänvaiheita. Alaotsikon Lapsuus alla kuvaillaan pienen lapsen tarpeita ja todetaan: "Vauvan tai hyvin pienen lapsen huolenpidon tarve ei välttämättä vielä poikkea saman ikäisten lasten tarpeista. Poikkeuksena on esimerkiksi tilanne, jossa vauvan unta on valvottava keskeytyksettä. Siinä vaiheessa, kun lapset yleensä alkavat tehdä asioita itse ilman apua, viettää aikaa ystäviensä kanssa tai harrastaa asioita itsenäisesti kodin ulkopuolella, vammaisen lapsen osallisuutta on tarvittaessa tuettava vammaispalveluilla."

Kuuron, kuulo- tai kuulonäkövammaisen vauvan ja hyvin pienen lapsen kohdalla lapsen kielenkehityksen sekä lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen turvaamisen tulee alkaa mahdollisimman varhain eli ensimmäisten kuukausien aikana riippumatta siitä, käyttääkö lapsi kuulon apuvälineitä vai ei. Kuuro, kuulo- tai kuulonäkövammaisen vauva syntyy tavanomaisesti perheeseen, jossa ei ole valmiiksi viittomakielen osaamista tai edes tietoa siitä, miten vuorovaikutus toimii silloin, kun esimerkiksi lapsen huomiota ei voi herättää ääntä käyttämällä. Erityisesti tämä vaikeus korostuu silloin, kun kyse on kuurosokeasta lapsesta, jonka kanssa tulisi kommunikoida taktiilisti, ilman näkökykyä hyödyntäviä vuorovaikutuksen keinoja. Kyse ei siis ole pelkästään siitä, että vauvan unta olisi valvottava keskeytyksettä vaan asia on monimuotoisempi.

Viittomakieliä tulee kohdella samanarvoisina kuin puhuttuja kieliä. Viittomakielen opetuksesta näiden lasten perheille ei säädetä missään muussa laissa, joten tämän lapsiryhmän kohdalla on kyse ainoasta palvelusta, ei ainoastaan toissijaisesta vaan tosiasiallisesti viimesijaisesta palvelusta.

On harhaanjohtavaa kuvitella, että viittomakieltä äidinkielekseen tarvitsevan lapsen ja hänen pääsääntöisesti kuulevien vanhempiensa välinen vuorovaikutus ja lapsen kielenkehitys voisi käynnistyä vasta siinä vaiheessa, kun lapsi voi osallistua erilaiseen toimintaan ilman oman vanhemman tai muun aikuisen tukea. Tämänkaltaisesta maininnasta voi aiheutua tähän lapsiryhmään kuuluville vammaisille lapsille ja heidän vanhemmilleen suurta haittaa, etenkin kun soveltamisalan muutoksella ei arvioida olevan merkittäviä kielellisiä vaikutuksia. Lapsen kielenkehityksen tulee voida käynnistyä mahdollisimman varhain kuten kaikkien muidenkin lasten kohdalla. Hänen läheisiltään uuden kielen oppiminen vaatii useita vuosia.

Esitysluonnoksen luvussa Vaikutukset vammaisiin lapsiin ja nuoriin todetaan: ”Elämänvaiheita koskevalla säännöksellä ei ole tarkoitus muuttaa lasten ja nuorten oikeutta saada vammaispalveluita.” Tätä edeltävässä tekstissä kuvaillaan kuntien järjestämiä keskeisiä palveluja kuten varhaiskasvatusta ja opetusta sellaisina, jotka ottavat huomioon vammaisen lapsen tarvitseman tuen. Tällainen käsittelytapa sivuuttaa ne tarpeet, joita lapsilla on jo paljon ennen varhaiskasvatukseen siirtymistä (joka sivumennen sanoen tapahtuu arviomme mukaan vammaisten lasten kohdalla hieman myöhemmin kuin vammattomilla lapsilla).

Viittomakieltä tarvitsevien kuurojen, kuulo- ja kuulonäkövammaisten näkökulmasta keskeistä on huomioda se, että voidakseen osallistua varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen lapsen on mahdollisimman varhain päästävä osalliseksi kielenkehityksestä riippumatta siitä, millaista kuulon kuntoutusta hän saa tai millaisia apuvälineitä hän mahdollisesti käyttää. Vaikka viittomakielen opetuksen merkitystä on uuden lain valmennusta koskevan pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa korostettu, ei ole tavatonta, että vammaispalveluissa ajatellaan, että kuuro tai eriasteisesti kuulovammainen lapsi oppii viittomakielen ”sitten vasta” varhaiskasvatuksessa tai että hän saa ”riittävästi” viittomakielen opetusta koulussa. Perusopetuksen opetussuunnitelma sisältää oppimäärän Viittomakieli ja kirjallisuus, mutta se lähtee ajatuksesta, että ensimmäisen vuosiluokan oppilaalla on ikätasoisesti kehittynyt kieli. Viittomakielen taidon arviointia kehittäneen VIKKE-hankkeen tutkimuksen perusteella lasten viittomakielen taidossa on hyvin suurta vaihtelua.

Kenenkään lapsen kokonaiskehityksen kannalta (äidin)kielen omaksumisen myöhentäminen ei ole lapsen edun mukaista. Viittomakielet eivät automaattisesti periydy vanhemmilta lapsille niissä tilanteissa, joissa vanhemmat ovat kuulevia ja lapsi kuuro. Viittomakielen käyttö varhaiskasvatuksessa tai koulussa luonnollisesti tukee lapsen viittomakielen omaksumista ja sen pohjalta opiskeltavan suomen tai ruotsin kielen oppimista, mutta ei yksinään ole riittävää. Lisäksi varhaiskasvatus tai koulu eivät lisää vanhempien viittomakielen taitoa ja vuorovaikutusta kotona. Koko perheen mahdollisuutta ja osaamista yhteiseen vuorovaikutukseen on turvattava heti kuuron,

kuulovammaisen tai kuulonäkövammaisen lapsen synnyttyä. Vain vammaispalvelulain valmennus turvaa tämän, ei mikään muu laki tai palvelu.

Kuurojen Liitto ry pyytää huomioimaan myös muiden vammaisjärjestöjen näkemykset siitä, miten vammaisena syntyneen vauvan huolenpitoa tulisi lapsuuden elämänvaiheen osalta kuvailla.

3. Turvaako esitys vammaispalveluita aiemmin saaneiden vammaisten henkilöiden oikeuden saada vammaispalveluita myös ikääntyessä?

Kyllä osittain

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

4. Täydentääkö elämänvaiheita koskeva säännösehdotus jo hyväksyttyä soveltamisalakokonaisuutta riittävästi sen turvaamiseksi, että vammaispalvelulaki säilyy erityislakina?

Ei

Voit halutessasi perustella vastausta tai lisätä muutosehdotuksen

-

5. Mitä muuta haluat sanoa esityksestä?

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että lain 2 §:ään sisällytetään kiteytys: "Tarkoituksena on, että vammainen henkilö voi toimia yhdenvertaisesti yhteiskunnan jäsenenä kaikissa elämänvaiheissa."

Nähdäksemme YK:n vammaissopimuksenkin näkökulmasta jo lain tarkoitus tekee tarpeettomaksi "tavanomaisen elämän" tai "elämänvaiheiden" korostamisen. Yhdenvertaisuuden tavoite sisällyttää itseensä jo oletusarvoisesti kaikki ikäkaudet ja elämänvaiheet. Vammaisten henkilöiden tulee saada elää omaa elämäänsä ilman, että sitä korostetusti nimitetään tavanomaiseksi. Lainsäädännössä tavanomaisuuden käsite on totuttu liittämään vammaisten henkilöiden ulkomaan matkojen rajoittamiseen (vrt. Tulkkauspalvelulain 7 §), mutta aika on ajanut tällaisesta ajattelusta ohi.

Myös vammaisten henkilöiden itsenäinen elämä tulee olla sen näköistä kuin vammainen henkilö itse haluaa, vaikka se ei olisikaan valtaosan saman ikäisten vammattomien henkilöiden tavanomaista elämää. Harva ryhtyy presidentiksi yli 80-vuotiaana, mutta sen tulee olla mahdollista. Vammaisten henkilöiden itsemääräämisoikeuden on oltava myös eri lakeja säädettäessä itseisarvo sinällään.

Lain yksi tarkoitus on lisätä viranomaisten tietoisuutta vammaisten henkilöiden elämästä. Nyt käsittelyssä oleva HE ei tuo jo voimassa olevaan lakiin sinänsä mitään uutta tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikuttaa siltä, että kyse on lähinnä säästöjen hakemisesta.

Kuurojen Liitto ry yhtyy muiden vammaisjärjestöjen kritiikkiin siitä, että eri lakiehdotusten yhteisvaikutuksia vammaisten henkilöiden elämään ei ole tarkasteltu kokonaisuutena. On myös kestävämpää, että vasta kuluvan vuoden alussa voimaan tullut vammaispalvelulaki on jälleen avattu soveltamisalan osalta, vaikka uuden lain vaikutuksia ei ole vielä pystytty arvioimaan. Siksi onkin perusteltua kysyä, onko tämän muutoksen oikea aika todellakin nyt.

Rönnberg Marika
Kuurojen Liitto ry